

REVERENDISSIMO
ET ILLUSTRISSIMO PRIN-
CIPACI DOMINO, D. GEBHAR-
DO ELECTO ET CONFIRMATO
*Archiepiscopo Ecclesie Colonienfis, Sacri Romani
Imperij per Italiam Archicancellario, Principi Ele-
ctori, Vuestphalia & Angaria Duci, Legatõ-
que nato, &c. Domino suo clementis-
simo, Ioannes Nopelius*
S. & P.

NTER eos pseudo-
apostolos, qui Patrũ &
nostra memoria exorti
sunt, Reuerẽdissime &
Illustrissime Princeps,
Domine Clementissi-
me, ij cum primis, mea
quidem sententia, & si-
bi, & quam longissime propagatam cupiunt,
doctrinæ suę apud multos gratiam, auctori-
tatem quoque videntur conciliaffe, qui præter
expressum Dei verbum, etiam Patrum vete-
ris, ac, vt ipsi aiunt, purioris Ecclesie consen-
tientem doctrinam, maximi se facere simula-
re potuerunt. Gloriarı quidem; quod in vni-
uersum omnes faciunt, hoc suum præcipuum
& vnicum esse studium, vt Iesu Christi Serua-
toris nostri doctrina, ab humanis delirijs, à
Monachorum & sacrificulorum impijs com-
mentis vindicata, ad nepotes pura puta trans-
mitta-

EPISTOLA

mittatur; se illa vna in maximis minimis fidei Christianæ dogmatibus examinandis, velut infallibili & certa regula vti; illud callidum inuentum esse, ad colligēdas multorum hominum gratias, negare nec volo, nec sane possum. quis enim ignorat eo solo effectum, vt primum in Germania, deinde etiā in aliquot illi finitimis orbis Christiani prouincijs, tot millia rusticorum, neque pauciores, vtinam non plures, reliquorum ordinum, homines sane initio non pessimi, *αβολικὴν πίσιν* in qua nati & educati erāt, à qua ante nullis tormentis dimoueri potuissent, vno quasi impetu leuiter, quod est, turpiter, desererent? tamen illud apud eos, qui arborem non ex flore sed ex fructibus æstimandam didicerāt, minime tantum ponderis habuit, quantum eorū causæ necesse erat. Nouerant isti gentile fuisse omnibus omnium temporum hæreticis, somnia & commēta sua, quantumuis absurda, quātumuis impia, dulci & specioso verbi Dei nomine plausibilia facere. Neque etiam ignorabant Sathanam, ipsū Christum Dominum, vt de summitate templi Hierosolymitani se præcipitem daret, scripturæ verbis inducere voluisse: & qui Sathanæ administri fuerunt non vulgares, Phariseos, eiusdem scripturæ testimonijs eum nec prophetam nec Filium Dei, sed in Deum blasphemum, & idcirco morte ac extremo supplicio dignū pronuntiasse. Metuebant itaque, quod res erat, illos sub Dei verbi prætextu scēdissimos errores

DEDICATORIA.

rores Basilidis, Eunomij, Iouiniani, Vigilantij, & id genus hæreticorum ab inferis reuocatu-
ros, maxime cùm scripturam sacram insignibus quidem elogijs ac titulis ornarent, at
interim, quæ scripturæ verissima interpres est, antiquitatis ne minimam mentionem face-
rent. Et recte quidem. Euangelium enim, vt beatus Hieronymus ait, nõ in verbis scriptu-
rarum, sed in sensu, non in superficie, sed in medulla, non in verborum folijs, sed in radice
rationis consistit. Vnde nisi iuxta eũ sensum, quẽ Spiritus sanctus, per tot Martyres, Con-
fessores, inuictos veritatis testes, memoriæ prodidit, accipiatur; non Dei, sed hominis, &
quod peius est, Diaboli verbum efficitur.

Atque hæc quidem cogitatio fecit, vt per-
multi, spretis hominibus istis nouis, eã, quam à sanctissimis suis maioribus, quasi per manus
traditam acceperant, religionem & discipli-
nam constanter retinerent. Subodorabantur
illud Aduersarij sagacissime, simulque intelli-
gebant, Euangelium recens ipsorũ industria
renatum, non eum habiturum progressum;
quem optabãt, quemq; iam ante animo con-
ceperant, nisi ab ista mente optimos quosque
deducerent. Itaque nulla interposita mora, vt
acriter ad perniciem Reip. Christianę vigila-
bant, periculum faciendum putabant, an illu-
strissimorum Ecclesiæ Patrum auctoritas la-
befactari nonnihil posset, & si illud cum no-
stra infelicitate ipsis feliciter cederet, tũ non
ante quiescendum, quàm eam videret peni-

EPISTOLA

tus fractam & exstinctam: vt scriptura diuina,
 quorumlibet hominum ingenijs flectenda,
 reflectenda tradi posset impune. Negotium
 aggrediebantur arduum. Inuictam enim il-
 lam priscorum Patrum aciem iam olim Arri-
 um, Nestorium, Eutychem, Samosatenū, ho-
 mines ingenij, eruditionis & eloquentiæ præ-
 fidijs instructissimos oppugnasse accepimus:
 sed nequicquam: quia inuicta: aggrediebantur
 tamen, cū aliter causam suam sustinere
 ac tueri nō possent, & quidem suo more, hoc
 est, callide & veteratorie. Accidit vero, quod
 ingenue fatemur, non humana aliqua indu-
 stria vel consilio, sed solius Dei beneficio, vt
 is conatus eos iuuaret minus quā nihil, &
 verius, dicā post, multis inuisos & exosos red-
 deret. Initio vero aiebāt, vt intelligas quibus
 præstigijs scriptores antiquos in contemtionem
 adducere, & penitus è scholis profligare
 voluerint, scripturam diuinā minime obscu-
 ram & inuolutam, sed perspicuam & apertam,
 adeoque intellectu facilem esse, vt à quibus-
 uis, modo per fidem Christo insiti sint, quan-
 tumuis alioqui omnis eruditionis expertes &
 ignari, exacte intelligi possit. Ita & olim, qui
 Christo ipso iudice, scripturam nescierūt, Sa-
 ducei, tum Arriani, & Apostolici; quemad-
 modum de illis scribit Iosephus, de his Basili-
 us & Epiphanius. Addebāt deinde in asseren-
 dis fidei Christianæ capitibus, & verbo Dei
 interpretādo, si maxime Pontificijs concedi
 oporteret, illud interprete aliquo egere, per
omnia

DEDICATORIA.

omnia in Patrum vestigijs stare, tardi, abiecti,
& seruilis omnino esse ingenij, & reuera aliud
nihil, atque nos ipsos, iudicio & ratione spoliare,
quod demum est, ex hominibus bestias
facere. Posse quoq; hoc nostro seculo, à vul-
gariter doctis, in lucem proferri, quæ multis
ante propter linguarum inscitiam, reclusa &
abdita in crassissimis tenebris iacuerint. Vi-
sum fuit vtrumque plusquam euangelicum
omnibus ijs, qui litteras sacras à nullo alio,
quàm à seipsis, hoc est, Hieronymo interpre-
te, presumptione, pessimo preceptore didice-
rant: & prius quidem imperito vulgo, baiulis,
lanijs, sutoribus, sarcinatoribus, arcularijs, &
id genus alijs: posterius vero, qui suo iudicio
sunt doctissimi, argutulis quibusdam & Rhetor-
culis, inter doctos quoque qui mobilitate,
& leuitate animi rebus nouis studebant.
Hic fons est prestigiarum, quibus orbé Christi-
anū ludificari volebant, & ludificati etiam
sunt non minimā eius partem. Illiteratū vul-
gus ita infatuarūt, vt, si vnā vel alteram veteris
aut noui testamenti sententiā memoriter
teneat, tantam sibi rerum diuinarum scientiam
sumere aufit, quantam ne quidem, qui in
eo studio à prima ætate, operam curamque
omnem consumserint. Quid de sciolis? qui
in his Græce vel Hebraice tenuiter, & sæpe
nec tenuiter docti de versione Latina inepte
garrere vel cauillari norāt, ij sane firmiter sta-
tuebant, se profundissima mysteria sacrarum
litterarum affecutos, haud secus, ac si in con-

EPISTOLA

filium omnipotentis Dei fuissent admissi, exacte, feliciter. Haberi itaque volebant, & habentur etiam à multis hodie, præstantissimis totius orbis Christiani, quem ipsi cõtemtim Papatum appellare solent, Theologis nõ pares modo, sed & superiores.

Cùm ad hunc modũ sibi viam strauissent, confidenter impetum faciebant in eos Theologos, quos recepto vocabulo Scholasticos dicimus; quòd in schola de grauissimis fidei Christiane quæstionibus in vtramq; partem, prope ad Academicorum cõsuetudinem, dicam quod res est, ad miraculũ subtiliter, prudẽter, erudite, disseruerint. Erat Aduersarijs hoc eruditorum genus non minus exosum, quàm sunt canes lupis, quàm iudices furibus. Fidem enim orthodoxam, quam ipsi subuertere moliebantur, & etiamnum moliuntur, istorum studio doctrinaque muniri ac stare, & omnes vere ac solide docti ingenue agnoscunt, & ipsi, vt sunt plerique minime obtusis & crassis naribus, tum subodorabantur. Principio autem vt ludicrum certamen suscepisse viderentur, vocibus artificiose excogitatis; sunt enim permulti istorum festiui nugatores; litteraturæ politioris candidatis falsè eos ridendos, quòd barbari, quòd inculti, quòd horridi essent, propinabant: deinde vero eos, quòd pro Christo Aristotelem essent amplexi, quodque homines ad manifestam *εἰδωλομανίαν* contortis suis syllogismis, non tam inuitarent quàm cogèrent (quamquam neutrum

DEDICATORIA.

trum ne somniant quidē inimice insectabantur. His adde Ius Canonicum, quod Lutherum anno vigesimo conuocata multitudine scholastica, Vvittembergē palam incendisse & exussisse testis est Ioannes Sleidanus. Potuerunt ista & dicere & facere non impune modo, sed & cum applausu multorum. Si enim omnes sumus θεοδιδασκτοι, si spiritualis omnia dijudicat, quid Thomæ, quid Scoti, quid Bonauenturæ commenta legere necesse est? Quis item vsus erit sacrorū Canonum? Atque vt hoc maxime falsum sit (falsissimum autem esse ostendunt, quæ illi ipsi nobis obtulerunt, sacrarum litterarum Commentaria, Explicationes, Postillæ, Loci communes) nihilominus tamen aiebant, quæ scholæ antistites litteris mandarunt, omnium sibilis explodi debere: cū ad Christum eiusque sacrosanctum verbum intelligendum minus conferrent quàm nihil. Græce enim & Hebraice quia nescierunt, quia vuculas quasdam consecrari minime didicerunt, & sacrorum Bibliorum interpretem, aucupē syllabarum, & verborum potius quàm rerum æstimatorem esse oportet; Melanchthoni Euāgelium obscurarūt, fidem exstinxerunt, vno verbo, indigni sunt, quibus veritatis amātes operam dare debeant.

Ad extremum monebant vt istorum loco adhiberentur, si forte scripturarum sententię ab hominibus alijs, quàm à nobis ipsis lumen accipere possent, qui linguarū cognitionem

EPISTOLA

non neglexerint & alioqui antiquitate nobilissimi sint, Cyprianus, Basilius, Ambrosius, Hieronymus. Ijs enim quasi interpretibus maiorum gentium, parcendum esse, quamquam inuiti, sed quòd res ita exigeret (cautum enim & paulatim progrediebantur (tum adhuc iudicabant: at futurum nihilominus sperabant, vt sacris Canonibus & scholę auctoribus explosis, exploderentur non ita multo post, quos illi auctores & duces haberent, antiqui scriptores. Ita Martinus Lutherus, cùm primum fundamenta collocaret turris Babylonice, quam nunc proh dolor Valentinus gentilis, qui sanctam Trinitatem blasphemare docet, & vniuersam religionem minime dubiam, suis argutijs dubiam facit, fere exadificauit & ad summum perduxit, D. Thomę & quotquot isto sæculo vixerunt Theologis, apertum bellum indicebat, cùm tamen scriptores veteres, quasi eos causę suę haberet patronos, videri cuperet suspicere, colere, venerari. Testatur id epistola quam anno decimo septimo ad Archiepiscopum Moguntinum scripsit. Simulat idem in confutatione, vt̄ habet in scriptio, libri Dialogorum, quem pro defensione Romani Pontificis ediderat Siluester Prierias. Anno item vigesimotertio, vt Sleidanus, ad Ordines Imperij, qui Noriberge conuenerant, se reuerenter & magnam cum voluptate legisse scribit, quòd Euangelium doceri mandarint secundum interpretationes ab Ecclesia receptas, illudque se ita acci-

DEDICATORIA.

accipere, quamquam alij aliter, docēdum esse non iuxta morem hucusque vsitatum, ex præscripto Thomæ, Scoti, Bonauenturæ & aliorum, quos Romani Pontifices approbarent, sed qui multo vetustiores sint Hilarij, Cypriani, Augustini & horum similium. Et ita quidem inuidiam, quam propter exultum Ius Canonicum, & diuexatæ scholæ auctores sustinere debuisset merito, à se in Aduersarios callide transtulit: quasi isti antiquos & melioris sæculi scriptores, vel contemnant, vel saltem negligant, & in solis scholasticorum quodlibetis, argutis quidem, sed omnino friuolis, etatem conterant. Idcirco absque multorum offensione scurrilibus conuitijs, quæ nullis minus, quàm qui profitentur se Euangelij magistros, conueniunt, recentiores Theologos dilacerare potuerunt. Cogitabatur enim vulgo Christianam religionem non modo longe latequæ à priscis Theologis propagatam, sed etiam, quæ non minor virtus est, contra hæreticorum insidias, tyrānorum vim & immanitatem sapienter fortiterquæ defensam esse: itaque citra iacturam Ecclesiæ, scholę Theologos iacere posse obscuros, ignobiles, etiam si ijdem illi, quos diximus, pseudoapostoli & tyrāni reuiuiscerent ad vnum omnes. Huc vsque Aduersarijs euenerunt omnia, quòd ita peccata nostra mererentur, vt optare potuissent.

Audentiores itaque facti, hostiliter, quamquam nondum aperte oppugnare suscipiebant,

EPISTOLA

bant, quos hodie nobiscum Patres appellant, quorū tamen se filios negant eo ipso, vt Athanasius ait, dum illos oppugnant. Lutherus sub finem istarum litterarum, quas eum ad Ordines Imperij dedisse nunc diximus, ait Patribus quidem fidem tribuendam, at non tantam, vt non longe ijs præferatur Biblica scripta. Quorsum ista? an quisquam vñquam fuerit Catholicorum, vel hodie in terris sit, qui vllius hominis quātumuis sanctitate doctrinaque illustri scripta, speciosissima quoque, verbo Dei æquarit? Aduersarij quidem qua sunt ingenij & animi dexteritate, istius criminis & nos & carissimos nostros Maiores, imō suos etiam, pij scilicet filij, incusarunt sepe: at reos esse, probarunt numquam, nec, etiam si rumpantur, probabunt vñquam. Magna quidem reuerentia priscos Patres, vt filios decet, qui nepotes esse Chami nolūt, audimus; sequi etiā eos pro viribus, Dei beneficio cupimus: sed longe maiori obseruantia & religione audimus cœlestem Patrem, qui, vt nostrum omnium, ita & ipsorū Pater est, & eum, de quo Pater dixit, Hic est Filius meus dilectus, ipsum audite. Cui libet enim istorum, quantum libet magno, accidere potuit, vt hominibus solet, aliqua nescire, errare in multis, offendere & labi nonnumquam, quod in Deum cadere nemo vñquam Catholicus fanæ mentis affirmavit. Nescio tamen num inter Euangelicos inuenire liceat, quibus Deus multa ignorare videatur, labi etiā & secum pugnare.

DEDICATORIA.

pugnare. Certe in eorum numero esse qui istud Apostolis tribuant, quod ego iuxta estimo, Ottonis Brunfelsij problemata testificari poterunt. Mitto quàm contemptim Sebastianus Francus de littera scripturæ loquatur. Superfunt enim illius *παράδοξα* vel verius *ἕτεροδόξα*, quæ qui volet, legat: non enim nostri instituti est illa hîc pluribus profequi. Ad institutum itaque. Quid ergo sibi vult litterarum Lutheri ad Principes Germaniæ appendix? nihil, nisi quod tum quidem sine inuolucris dicere metuebat, dixit autem post frequenter, & illius exemplo Melanchthon, tum Calvinus & infiniti alij; meminisse quemque oportere, Patrum scripta nobis seruire nō dominari. Licere vult nimirū cuius sycophantæ pro sua libidine sanctissimos illos viros in ordinē cogere, quod tamen sibi à suis fieri noui isti Rabbini nō patiuntur. Melanchthon certe, vt ab illo ordiar, Illyricū & Gallum homines non indoctos & in primis Euangelicos, doctrinæ suæ censors ferre nequaquam voluit. In epistola enim quâ libro, cuius inscriptio est, Corpus doctrinæ Christianæ, ad Lectorem præfixa, facta vtriusque Illyrici & Galli mentione, *Cum isto*, inquit, *mirabilium hominum genere agi nihil potest, qui suo arbitrio damnant quidlibet: neque personis auditis neque rebus dijudicatis, cogunt concilia, quando, & vbi ipsis placet: & vindicant sibi maiorem, magisq; intollerabilem ac minus excusabilem auctoritatem ac potestatem quàm Papa Romanus vmquā. Que quor-*
sum

EPISTOLA

sum tandem euasura videantur, cogitetur. Hæc
 Melanchthon. Lutherus quoque præter eos,
 qui per omnia sibi consentirent ferebat ne-
 minem, quemadmodum de illo scribit Conra-
 dus Gesnerus, & res ipsa loquitur. Cum enim
 Muncerus & Carolstadius cœlestes prophe-
 tæ, Zwinglius ac Oecolampadius Sacramen-
 tarij, ac denique Illebius & Scenckius Anti-
 nomi, videri vellent plus sapere, quàm ipse,
 Deus bone, quantas concitabat turbas, quàm
 furenter eos insectabatur. Cœlestes prophe-
 tas & Sacramentarios homines clamabat esse
 futiles, leues, incōstantes, in rebus dubijs po-
 tissimum, gloriosos item Thrasones, qui ex-
 quisitis titulis doctrinam ornent, quam ve-
 ram & Euangelicam esse dubitent: demum
 pertinaces hæreticos, per quos ater Dæmon
 loquatur, qui Carolstadium & Oecolampa-
 dium è medio sustulerit. Antinomus vocife-
 rabatur esse cæcos, obstinatos, superbos spiri-
 tus, falsos fratres, hypocritas, hostes Ecclesie,
 Swermeros, stultos, crassos asinos, & porten-
 ta nebulonum, atq; in vniuersum omnes eos,
 vt Papam Saxonicum se ostenderet, anathe-
 mate configebat. Neque mirum videri debet
 cuiquam, Lutherum tanta virulentia in hos
 inuehi: cum is ne Angelos quidem doctrinæ
 suæ censors ferre voluerit: vt ex illius libro
 contra falso nominatos Episcopos Sleidanus
 refert. Calvinus æque moderate tractabat
 ministros Saxonicos, cū pro Ioachimo Vvest-
 phalo, præter omnem ipsius opinionem, sen-
 tentiam

DEDICATORIA.

tentiam pronuntiasent. Subito enim illi vis fuerunt nebulones, gigantes, pecudes, homines bruti, asini, diaboli, quos ante quàm ad illos prouocasset symmystas, viros bonos, honorandos fratres, Patres & fidelissimos Christi seruos sæpe salutarat. Ita nec ille de suis scriptis finistre iudicare voluit quemquã: & tamen, illorum iudicio, nulli non licebit in sanctissimos nostros Maiores eã potestatem sibi vindicare. Certe, vt sumus pleriq; ingenio, ad auctoritatem eorum non modo eleuandam, sed penitus etiã couellendam, nihil eo vel fingi vel dici potuit aptius; si adderem ad antiquandum & extirpandum radicitus omnẽ Christianismum, ne quidquã aberrarẽ.

Verum dicturi sunt, scio, se non permittere quibusuis, vt de Patrum doctrina pronuntient; sed ijs tantum, qui adhibere norunt, quod omnium nostrorum dictorum factorum, *κρίτηριον*, normam & regulam esse oportet, Dei verbum. Sed ad idem & nullum aliud iudiciũ prouocabãt, qui in Melanchthonem, Lutherum & Caluinum eam sibi potestatem sumserant: sed frustra. Si hĩc se veritatis amatores, quàm Sophistas ostendere mallent, facile inter nos conuenire posset. Patres enim Dei verbum eiusque veram intelligentiam, vt qui proxime ad Apostolorum ætatem accesserint, exacte, si quisquam, assecuti sunt, & se suaque omnia illi demissẽ admodum, submiserunt, vt beatus Augustinus (de reliquis nũc silebo) in epistola ad Hieronymum aperte

EPISTOLA

aperte profitetur. Sed mitto ista. Lutherus in epistola ad duos Plebanos de Anabaptismo agnoscit *in Papatu fuisse veram scripturam sacram, verum baptisma, verum sacramentum altaris, veras claves remissionis peccatorum, verum predicandi officium, verum catechisnum, breuiter veram Christianitatem, immo nucleum Christianitatis.* Quæ si ita sunt (esse autem, quis ambiget? dixit enim qui capitalis hostis Papatus fuit, & pestis etiam atq; mors illius esse optabat) credere quemq; oportet, antiquos scriptores verbum Dei impollutum habuisse: & cum populum docerēt, vel viua voce vel scripto, ad nihil æque atq; ad illud respexisse. Sūt enim post Christū & Apostolos fundamentum, propugnacula & munimenta fortissima Papatus. Quin etiam Ioānes Aurifaber, inter Lutherolatras facile princeps, Ambrosium, Hilarium, Augustinum & Athanasium, tum qui eos proxime secuti sunt Ecclesiæ scriptores, Euangelij doctrinam sepultam & abstrusam in lucem reuocasse, fatetur disertis verbis in ea epistola, quam ad decem non postremi nominis Imperij ciuitates scripsit. Sit itaque Dei verbum, *κεφάλαιον* vnicum, norma & regula sanctorum Patrum, sed non aliud quàm quod in Papatu fuit. Id enim, Luthero teste, verum est, & quia verum, sincerum est, impollutum est, integrum est, & nulla sui parte mutilum, & solum quidem ista omnia. Repudiamus itaque merito, quod dicitur annis ab hinc sexaginta ab obliuione & quasi interitu assertum.

DEDICATORIA.

assertum. illud enim quia diuersum est ab eo, quod Papatus habuit: nisi enim diuersum, minime quasi intermortuum latuisset: falsum & adulterinū esse necesse est. Verbū enim Dei nō multiplex est, non varium; sed vnū, sibiq; per omnia consentiens. Si vero Euangelium recens renatum, seu, dicam rectius & clarius, absurdissima dogmatum portenta, quæ Aduersarij ab orco reuocata, specioso Dei verbi titulo ornare conati sunt, Iesu Christi Euangelium appellari & haberi debeant, fatebor verū, nulli minus, quàm sancti isti viri, Evangelici videri poterunt. Atque vero illi summa ope nitebantur; nec prius quieuerunt, quàm ita dementassent multos, vt ipforum nānias & somnia, quasi Apostolorum & Prophetarum Dei viui oracula, quæ maxima est idololatria, stupide venerarentur, & adorarent. Quid autem inde sequi potuit aliud, quàm quod optabant? etsi nemo sit qui non intelligat, vel me tacente, quid dicere velim; dicam tamen: antiquos Patres quia ab ipsis dissentirent, impostores esse, & sceleratissimos sanæ doctrinæ diuinitus inspiratæ corruptores. Quare ita instructi, insolentissime auti fuerunt quiduis in antiquitatem effutire, veteres nimirum multa nesciuisse, inter se conflictari frequenter, secum etiam ipsos pugnare nonnumquam, & vnde omnis ea mentis cæcitas, hominum traditionibus potius, quàm Dei verbo niti. Quod cuiusmodi sit dicam breuissime.

EPISTOLA

Orthodoxorum, omnium & temporum
 & locorum, si de intelligentia scripturę lis ali-
 qua per pseudoapostolos exoriretur, consue-
 tudo perpetua fuit, vt in ea dijudicanda, non
 quisque priuatum suum sensum, sed sensum
 & consensum Ecclesię sequerentur omnes.
 Confugiebant ad illustres Ecclesię viros, qui
 ante ipsos diuersis ætatibus & locis vixerant,
 & quam sententiam illos magna consensio-
 ne memorię prodidisse videbant, ea demum
 illis erat catholica, Euangelica, vera: huic au-
 tem contraria; hæretica, adulterina, falsa. Et
 recte quidem ad litem dirimendam eos ar-
 cessiuerunt iudices, arcessire quoque nos nul-
 los alios rectius possumus. Ab odio enim,
 amicitia, ira, atque misericordia, quibus affe-
 ctibus conturbatus animus non facile quid
 verum equumque sit, prouidet ac iudicat, va-
 cui sunt. Ita Augustinus Iulianum Pelagia-
 num scripturam noue interpretantem Ire-
 nęi, Cypriani, Rhætitiij, Olympij, Hilarij,
 Ambrosij, Gregorij Nazianzeni, Hierony-
 mi, Basilij & Chrysofostomi sententijs iugulat.
 Fecerunt idem & reliqui, quod nemini ob-
 scurum esse potest, nisi qui in Patrum lectio-
 ne omnino hospes sit & peregrinus. Id visum
 fuit bonis illis viris: qui nihil habent cum car-
 ne & sanguine commune; humanis niti tra-
 ditionibus, & veram rationem enarrandi scri-
 pturam nescire: Verum non ante quam Euan-
 gelica doctrina ad summum peruenisset, hoc
 est, cum populari fauore, & Magnatum tute-
 la ita

DEDICATORIA.

la ita ipsi essent muniti, vt nullius vim hostilem magnopere formidarent. Ostendimus enim ante illos diuersum sensisse, secundum interpretationem nimirum vetustiorum Patrum, quos Ecclesia probasset, Euangelium docendum. Ceterum anno vigesimonono Spiræ, quo, & sequente trigesimo, Euangelij doctrina Luthero suauissime & speciosissime florere visa est, eum interpretandi modum reiecerunt: propterea quòd in dubium vocarent quæ esset Ecclesia vera, & quod inde sequitur, quæ sint receptæ & ab Ecclesia probatæ scripturæ interpretationes: idcirco alium qui certus planeque indubitatus, & præter quem nullus alius esset, substituerunt, loca scripturæ, quæ obscura viderentur, per alia eiusdem scripturæ illustriora explicanda decernentes. Atque eo inuento quasi antiquitatem vicissent, quasi nos statux æssemus & capita sine cerebro, exultabant, triumphum agebant, sed ante victoriam. Rationem enim illam non ignorarunt veteres, probamus & nos. Fit enim non raro, vt scriptura vna per aliam recte explicetur, quis negat? Sed vnicam esse, & præter illam aliam nullam, negamus constanter. Illi vero nihilominus pergebant, quasi victores suam in enarrando Dei verbo dexteritatem & in sana doctrina propaganda studium maximis laudibus efferre, & contra, priscos sacrarum litterarum interpretes, quasi sæpe turpiter lapsi essent, multis calumnijs onerare. Lutherum dicere ita soli-

EPISTOLA

tum scribit Aurifaber : *Ab eo tempore, quo Dei beneficio Paullum intelligere cœpi, non potui quemquam veterum magnifacere. Viluerunt apud me omnes. Initio quidem legebam Augustinum, sed simulac mihi aditus ad Paullum pateret, & intelligerem quæ esset Iustitia fidei, iubebam illum valere.* Ita Lutherus apud Aurifabrum. qui etiam Hieronymum hæreticum, Origenem deprauatorem sacrarum litterarum, Basilium inutilem monachum, Ioannem Chrysoctomum loquaculum, alios alijs nominibus æque contumeliosis appellauit. Exemplum hoc secuti discipuli, vt præceptorem oris impudentia referrent, (illo enim vitio Lutherum laborasse Gesnerus scribit) quidam ipsorum asseuerabant, sed suo more absque ratione & testibus, veteres doctrinam de gratia Dei & Iustitia fidei, quæ præcipuum & vnicum Ecclesiæ patrimonium est, leuissime attingere, aut politicis opinionibus de Iustitia legis obscurare & inuoluere. Alijs visi fuerunt homines futiles & inconstantes, ex vno ore efflantes frigidum & callidum; alijs stulti, insani, stipites, bestiarum, selecta organa Diaboli, Montanico spiritu excæcati, & propterea in æternum perditæ sententur, nisi tamen morti proximi resipuerint. Et quamquam horrenda sint ista & dictu & auditu, ac non tam reprehensione, quàm graui animaduersione digna, vere tamè à me commemorari, ipsos Aduersariorum libros, qui in manibus sunt, testes habeo locupletissimos. Ioannes Aurifaber, quo nemo stupide magis
Luthe-

DEDICATORIA.

Lutherum colere potest: stercora enim illius etiam adorat: is igitur, de Patribus ita Lutherum domi priuatim apud suos pronūtiasse refert in eo libro cui titulus est Colloquia mēfalia M. Lutheri: *Hieronymus legi potest propter solam historiam. Nam fidei & veræ religionis ne semel quidem in suis scriptis meminit. Origenem iam olim excommunicauit. Chrysostrum nullo loco habeo, nihil est enim nisi loquaculus. Basilius plane nihil valet, totus est monachus, ego ne pili illum facio. Apologia Philippi Melanchthonis superat omnes Doctores Ecclesie, etiam ipsum Augustinum. Item: Hieronymus inter Doctores Ecclesie numerari non debet, fuit enim hæreticus. Credo tamen illum saluatum per fidem in Christum. Nihil loquitur de Christo, nisi quoddam nomen illius in ore ferat. Nullum inter Patres scio, cui ita sim inimicus atque Hieronymo, nihil enim scribit, nisi de ieiunio, de delectu ciborum & de virginitate. Cyprianum sanctissimum illum Martyrem, quem recte Maiores nostri propugnaculum Reip. Christianæ vocarunt, ipse infirmum Theologum affirmat, & Tertullianum inter Patres fuisse nõ alium perhibet, quàm inter Euangelicos sit Carolstadius, hoc est (modo iudicium Philippi de Carolstadio verum sit) hominem ferum, sine ingenio, sine doctrina, sine sensu communi. Atque statim deinde subiicit: *Istorum duorum atate cepit degenerare Ecclesia, immo vero Apostolorum atate degenerauit. Quod alibi apud eundem Aurifabrū clarius dixit his verbis: Abrahami historiam nemo recte intellexit à temporibus**

EPISTOLA

Apostolorum, & ne quidem ipsi Apostoli Abrahami fidem ita pradicularunt & suis coloribus depinxerūt, vt merebatur. Et miror Moysen tam simpliciter eius meminisse.

Prætereo studio breuitatis multa alia non minus blasphemata, quæ Lutherū in venerandam antiquitatem impudenter euomuisse, quem sæpe dixi, Aurifaber, testis est, & ad illa transeo quæ ipse litteris mādauit, & toti orbi de SS. nostris maioribus legēda obtrufit. Cōtra Erasmmum de seruo arbitrio scribens, *Deponite, inquit, quicquid armatura suppeditant orthodoxi veteres, Theologorum Scholæ, & auctoritas Conciliorū & Pontificum, cōsensus tot seculorū, ac totius populi Christiani. Nihil recipimus nisi scripturas: sed sic vt penes nos solos sit certa auctoritas interpretādi. Quod nos interpretamur hoc sensit Spiritus sanctus: quod adferūt alij, quāuis magni, quāuis multi, à spiritu Sathana & alienata mēte profectum est.* Et in libro aduersus Regem Angliæ, tum cuius iam ante meminimus, contra falso nominatos Episcopos, superbe gloriatur se doctrinam suā ex cælo habere, nec quicquā curare, si mille Augustini, mille Cypriani ipsi aduersentur: adeo enim se certū esse vt nullius quidem Angeli iudicio eam velit subijcere, sed eius doctrinæ testimonio iudicaturum se & ipsos Episcopos & Angelos. Commentaria Hieronymi & Origenis in Epistolas Paulli nihil sunt illi nisi nugæ, si cū ijs, quæ Philippus in easdem edidit, conferantur. Et parum abest quin Philippum Paulo Aposto-

10

DEDICATORIA.

lo parem faciat, ac tantum non superiorem; proximum certe illi locum tribuit. *Quin volumus*, inquit, *Paullo suam quoque gloriam saluam, ne quis iactet Philippum Paullo esse superiorem vel æqualem, sufficit tibi te Paullo esse proximum.* Locos communes eiusdem Philippi inuictum libellum appellat, non immortalitate modo, sed & Canone Ecclesiastico dignum: quod Stigelius hoc disticho expressit:

Explicet inuicti quod sic oracula Christi,

Nullum hoc terris sanctius exstat opus.

Et Selneccerus Lipsienſis miniſter, hoc Lutheri iudicium vere verum eſſe ſingulis diebus ſe magis magisque intelligere in præfatione in Genefin ſcribit: & tamen parte prima Pædagogicæ ſuæ, præcipuum locorum communium; quos Lutherus tanti fecit; dogma, de neceſſitate Stoica & ſeruo arbitrio, tamquam impium, blaſphemum, ac exſecrandum, horrendumque dictu & auditu reiicit. Atque hac vaniſſima aſſentatione ita Lutherus Philippum ſuum infatuauit, vt quamquam adoleſcens eſſet (anno enim vigefimo inuictum illum libellum edidit) & vix Theologicæ initia teneret, omnibus tamẽ ſcriptoribus & veteribus & nouis ſe oculatiore crederet. Controuerſiam enim de libero arbitrio explicaturus in locis communibus, *ſcripſere*, inquit, *de libero arbitrio Auguſtinus & Bernardus, & ille quidem ſua poſterioribus libris, quos aduerſus Pelagianos edidit, multipliciter retractauit. Bernardus non eſt ſimilis ſui. Sunt hac de re etiam apud Græcos*

b 4 *quadam,*

EPISTOLA

quedam, sed sparsim. Ego, quandoquidem non sequar hominum opiniones & simplicissime & planissime rem exponam, quam fere obscurarunt auctores tum veteres tum noui. Atque ita Philippus de se insolentissime. Verum ad Lutherum reuertamur.

Qui illius germani discipuli videri cupiunt, quos Flaccianos, nominant Vvittenbergenfes; alij Stoicos Lutheranos; de Deo rebusq; diuinis neminem scire arbitratur quicquam, præter illos qui in Lutheri schola edocti sint. Erasmus Alberus homo insigniter magistri sui doctrina dementatus, aduersus Carolstadium suum condiscipulum scribit in hanc fere sententiam: *Pro cõperto habeo, quòd qui à Deo in Doctoris Martini schola edocti non sunt, nihil quicquam de Deo sciant, quamuis multa predicet: idq; in vno Caluino patet.* Secus Beza, qui scribit Castalionem & similes sæpe in scripturis lapsos, quòd Caluini libros euoluere & consulere non admodum curarint. Ac, quo nulla infamia est insolentior, paullo inferius idem Alberus subiungit, *neutiquam se dubitare D. Augustinum, si viueret, Doctoris Martini discipulum, sine vilo pudore se professurũ.* Et David Chytræus de studio Theologiæ recte inchoando: *Ad eruditionem spiritualem & sapientiam illã Ecclesie peculiarem, & mundo ignotam, de gratia Christi & iustitia fidei recte intelligenda, longe plus conducet, vnius Lutheri in Epistolam ad Galatas commentarius, quàm omnia Hieronymi, Basilij, Cyrilli, Origenis, Nazianzeni, Epiphaniij, Hilarij*

DEDICATORIA.

Latij & plerorumque Patrum opera in vnum collata. Et paullo post: Propriam vero Euangelij de gratia Dei, & Iustitia fidei doctrinam, que precipuum & proprium Ecclesie patrimonium est, lenissime attingunt Patres, aut politicis opinonibus de Iustitia legis obscurant & deprauant. M. Cyriacus Spangenberg. à temporibus Apostolorum ad hæc nostra, neminem plane fuisse, qui post Paullum, Paulli mentem, & totius sacrae scripturae intelligetiam exactius, perfectius, plenius S. M. Luthero assecutus sit, sub medium istius libri ait, in quo contumeliosissime exagitandum suscepit Stephanum Agricolam, vbi etiam hoc distichon tuetur:

*Christus habet primas, habeas tibi Paulle secundas,
Ast loca post illos proxima Luther habet.*

Quæ ab ijs dici, qui antiquitatem non indiligenter tractasse videri volunt, mirarer equidem vehementer, nisi scirem hæresin quæ oculatissima haberi cupit, cæcam esse & cæcos facere quos est amplexa. Non dicam, quod ipsi de nobis frequenter, sed falso, secus eos sentire ac loqui. Verum nos ad maiorem fidem audiamus & alios eiusdem generis antiquitatis censors: nolo enim isthæc hinc nunc. Hefhusius de Origene vetustissimo scriptore ita loquitur in libro de seruo arbitrio: *Origenes homo doctus, immensi laboris, admiranda diligentia: verum nullius iudicij, quod ad verum intellectum sacrarum litterarum attinet. Ac paullo post: Vix ullam Paulli sententiam absque insigni & perniciose deprauatione exponit: nobilissima vero testimonia,*

EPISTOLA

qua sunt fons omnis consolationis, non sine blasphemia inuertit. Quibus addit Beza in tertiu cap. ad Romanos: Certe hoc ausim dicere, Origenem hominem fuisse selectum Diaboli organū, qui & in prafatione noui testamenti, optimorum etiam temporum synodis sathanam prae fuisse non Spiritū sanctum affirmat. Centuriatores Magdeburgici, quemadmodum & Spangenbergius contra Gennepæum, Vigilantium, catholicum; Hieronymum faciunt hæreticum. Aiunt Hieronymum Vigilantij scripta quidem conuelleret, sed parum firmis rationibus; & conuitijs magis ac importunitate, quàm argumentis eum superare. Schnepsius lib. de Eucharistia, Manifestū est, inquit, D. Augustinū haud leuium errorum semina ueliecisse, uel ab alijs iam sparsa auxisse & confirmasse. Pomeranus, malleus ille ueneficarum (de quo Lutherus apud Aurifabrum) in Ionam, vniuersam antiquitatem ita contumeliose profcindit, vt scurram, uel extreme improbum, vix quisquam possit contumeliosius. Nostri, inquit, Patres siue sancti siue non sancti, nihil moror, excacati sunt Mōtanico spiritu per traditiones humanas & doctrinas demoniorum in hypocrisi loquentium mendacium. Et iterum: Non debetis Patribus credere, quia ex vno ore calidum & frigidum efflant. Ad eundem modum & alij: de quibus nūc filebo, ne cuiquam videar, in putidis illis calumnijs & prodigiosis blasphemijs recensendis nimius. Præcidam itaque, si hoc vnum dixero, Martinum Lutherum primum post homines natos ausum fuisse

DEDICATORIA.

fuisse in vniuersum de SS. Patribus dicere :
Omnes perierunt, si senserunt, vt scripserunt : nisi forte qui respuerunt ante supremum vita diem.
 Quam sententiam certo promittebat sibi, improbatum neminem, vel paucos admodum: cum quod haecenus spes suas numquam fallaces deprehendisset; tum quod passim haberetur (dicam hoc de Næandri verbis) vir Dei, Propheta Germaniæ, tertius Helias, Doctor Ecclesiæ omnium maximus, solus *θεολογῶν θεολογώτατος*, scripturæ verissimus & diuinissimus interpres S. Lutherus, *Αντιχριστοφόνης* ille suspiciendus potens in dictis & factis, Ecclesiæ iam olim à Deo per os Paulli & Hussij promissus: & postremo, vt cõpendio multa verba faciam, quia videbat se viuum in deorum numero reponi. Quæcumque enim faceret, diceret, somniaret, haud secus ac Dei viui oracula passim excipiebantur. Familiares quoque & alij multi, imaginem illius, non in tabulis modo, sed & in poculis & in annulis habebãt. Sed tamen Dei folius beneficio secus accidit.

Erant quidem qui in Romanum Pontificem ceterosque Episcopos ac totum ordinem Ecclesiasticum, propter quorundam luxum & mores parum castos, quiduis dici, immo regnum ipsorum totum aboleri non iniquissime ferrent; quod vnum in primis optasse Lutherum testis est epistola quam eum ad Philippum anno trigesimo scripsisse Sleidanus auctor est. Alij etiam quamquam non inuiti
 crede-

EPISTOLA

crederent eos qui proximis annis quadrin-
 gentis Ecclesiæ Dei præfuisent, salutis do-
 ctrinam adulterasse, & vt Balæus Anglus in-
 quit, superstitionis, impietatis, ac idololatriæ
 poculo omnino inebriatos: tamen ea quæ
 diximus in totam antiquitatem effundi mi-
 nime sustinebant. Cogitabant affirmare si-
 mul diuinas litteras, claras, perspicuas, cuius
 etiã ex vulgo intellectu faciles, & illarum in-
 telligentiam minime assecutos esse præcos
 illos Ecclesiæ Antitites, omnibus ijs præsi-
 dijs, quæ in optimo interprete requiri solent,
 instructissimos; illud tam esse absurdum, quàm
 quod absurdissimum: nisi forte negare pos-
 sint & velint, quod alioqui semper ijs, qui Pa-
 trum existimationem dignitatemque tuen-
 tur, occinere solent, homines eos fuisse, quo
 & alterum corrueret. Neq; etiam induci po-
 terant, vt crederet Maiores nostros eam ma-
 iestatem & gloriam, quam Christus sua acer-
 bilissima passione ac morte, & sibi & nobis ac-
 quisit, vilo pacto obscurasse, qui illius am-
 plificationem, vt omnes omnium temporum
 annales testificantur, rerum omnium sibi pri-
 mam putarint, vitaque ipsa potioem. Cogi-
 tabant item, quos Nero, Domitianus, De-
 cius, Maximianus & plerique qui hos ordine
 consecuti sunt ad vsque Constantinum Ma-
 gnum; dein Constantius, Iulianus, Valens, &
 similes, tyranni certe immanissimi, nec blan-
 dimentis, nec largitionibus, nec minis, nec
 proscriptionibus, nec exilio, nec carcere,
 nec

DEDICATORIA.

nec alijs item, quæ sunt his exquisitiora tormentis, sicis, laqueis, equuleis, cruce, flamma à veritatis professione, à fide Maiorū abstrahere & depellere potuerunt; eos leues, inconstantes fuisse, nisi mentis errore captū & extreme improbū, dicere vel credere posse neminem. Demum sanctissimæ fidei & veritatis præfides, iustitiæ, temperantiæ, liberalitatis, vno verbo, omnium virtutum perfectissima exempla, quantū humana conditio fert, æternum periisse, ac, quod inde omnium assensu efficitur, miserabilem in modum à Dæmonibus torqueri, non absque horrore audire vel meminisse poterant. Existimabant itaque eorum animos, qui venerādā antiquitatem sanctissimosque Maiores tam insolenter profcinderent, ab omnibus, quæ vsquam sint furijs occupatos, & obsessos teneri, vel illos ipsos furias esse, aut cacodæmones specie humana. Quod, vt olim de Arrio Constantinum Magnum, ita de Luthero patrum memoria D. Carolum Quintum Imperatorem dixisse Io. Sleidanus refert. Mirabantur etiam illos tam esse inconsideratos, vt crederēt alijs persuaderi posse Maiores nostros à Dæmonibus cruciari, quorū, vt Chrysostomus ait, tanta est potestas, vt dæmones illorum superstitum ne vmbas quidē, aut vestes ferre potuerint, vita etiam functorum cineres reformident. Vocibus itaq; tam profanis, tam furiosis, non quod optabant, sperabant etiam, vetustis Patribus, sed sibiipsis tantam confla-

runt

EPISTOLA

runt inuidiam, quanta esse potest maxima. Mox enim permulti viri boni & prudentes ab eorum amicitia & societate se totos auerterunt. In quibus numeramus non modo eos qui dubitabant, vtra pars iustiore[m] haberet causam, sed & quibus mira arte mentiendi persuasum erat, esse illos homines, vt Apologia Anglicana loquitur, diuinitus datos ad illustrandum orbem, vel vt auctor anonymos, qui Acta Colloquij Vvormatiensis describit, natos & conseruatos à Deo ad propagandum Euangelium. Recenserem istorum hinc nominatim multos, nisi putarem id nimis longum, & metuerem etiam tediolum futurum: præterire tamen honoris causa minime possum Georgium Vvicelium, Theobaldum Thamerum, Stanislaum Orichouium, Casparum Franckium; Iurecōsultorum etiam eloquentissimum & eloquentium iureconsultissimum Fridericum Staphylum, Franciscum Duarenum, & Balduinum, qui id aperte profitentur libris publice editis, quibus Aduersariorum præstigias vere nec eleganter misius dissiparūt. De Magnatibus & illustri loco natis silebo, quòd istorum nullum vel dictum, vel factum obscurum esse possit. Nec nominabo mihi familiariter notos, quibus nullus dies illuxit lætior, quàm quo, ob eamde[m] causam è Babylone, Deo duce, egressi, isti cœtui se coniunxerunt, qui per omnia probat doctrinam sanctissimorum Martyrum sanguine obsignatam, tot etiam tamque stupendis miraculis,

DEDICATORIA.

raculis, quæ veræ doctrinæ, vt ex Christi ore Marcus scribit, seruiunt, corroboratam. malo enim ipsos aliquando illud suis verbis quàm meis orbi Christiano testatum facere. Quæ exempla, Deo iuuante, qui dat velle & perficere, propediem spero secuturos multos. Lutheranismus enim, quia maturatus, caducus est, vt Clebitius gloriatur, deplorat Selnecerus, testatur Vitteberga & tota Saxonia. Calvinisticæ quoq; disciplinæ mysteria paulatim magis magisque patefiunt; patefacta certum scio despicient, quicumq; aliquo Dei sensu afficiuntur, & alioqui, mentem putant in ijs, quæ fidei sunt, ab oculis seuocandam.

Quare cùm ea res Aduersarijs lôge aliter, ac rati erât, eueniret, & nihilominus ipsis obstinate propositum esset Papatui, quacumq; ratione possent, incommodare, vela vertunt & quasi nihil istorû in antiquos Patres ab ipsis dictum, ne cogitatum quidem, negât se ipsorum contemtores & aduersarios. Quin etiam sua dogmata, quæ nos nuper nata dicimus merito, istorum suffragijs nullo labore, modo libeat, comprobare se posse gloriâtur. Addunt tamen Coruinus & Calvinus, de quibus postea, se intelligere nullos alios, quàm antiquos & melioris sæculi scriptores, vt nimirum si conuitia quæ recitauimus, occultari minime possint, (possunt autem minime, cùm libri, qui ea continêt, in manibus circumferantur) tantum in recentiores quosdam Theologastros, vt & Lutherus initio, ea exspuisse vide-

EPISTOLA

videantur, quos Pontificij præcipui nominis Patres faciant, etiam si nō sint, quōd insigniter Papæ adulentur, ac superstitiones quæstuosas & vētri dulces vel inuenerint, vel ab alijs inuentas amplificarint. At dum huiusmodi effugium quærunt, nugas agunt. Non minus enim à veteribus Theologis dissentiūt, quàm ab his qui proximis sæculis vixerunt. Sed nihilominus quærunt, necessitate suprema eos vrgente. Videre enim licet in hoc hominum genere, qui nō aliter de Patribus loquantur, quàm si eos suæ impietatis suffragatores habeant. Qua de re initio audiamus Antonium Coruinum. Is in epistola nuncupatoria Theologiæ Augustini & Chrysostomi ad fratres Marchiones Brandenburgenses, *Inimici, inquit, religionis nostræ perpetuo cūm Concilia, tum Patres, tum diuinam consuetudinem nobis obijciunt. Quid vero si re ipsa ostendamus, hic quoque nostras nobis vires, nostræ denique arma esse? Porro aut de ijs, qui statim post Apostolorum tempora floruerunt, loquuntur, aut de recentioribus. Si recentiores intelligunt, hoc est, Sophistas, quales fuerunt Aquinas, Bonauentura, Scotus, Occam: iam ne responso quidem dignos iudicamus. Si vero cordatiores illos, quales fuerunt Origenes, Basilus, Cyprianus, Cyrillus, Ambrosius, Chrysostomus, Hieronymus, & Augustinus, intelligunt, respondeo, doctrina nostræ confirmationem ex istis quoque peti posse. Quod ipsum si negarint, age, eccam vobis Augustini & Chrysostomi Theologiam, Principes Illustrissimi, ita à me & collectam, & in communes locos redactam,*

DEDICATORIA.

*factam, ut etiam parum aequo iudici fidem me facturum sperem, nō domi nuper nostra nata hæc, quæ ecclesijs nostris tradimus dogmata, sed ex ipsis quoque Patribus hausta nobis esse. Hæc Corvinus. Melanchthon quoque in ecclesijs renati Evangelij (sic tunc loquebatur, hodie reformatæ Religionis malunt dici) nullam aliam doctrinam propagari & doceri magnificis verbis iactat, quàm quæ sit eorum Patrum, qui proxime ætatem Apostolorum accesserint Irenæi, Basilij, Ambrosij, & Augustini sensui & consensui consentanea. Ita enim loquitur in præfatione Locorum communium, quos à Iona in linguam Germanicā tralatos, Vvitterbergæ excudit anno quadragesimoquarto Vitus Crucigerus: *Illud sine controuersia certum est, & apud pios & sanos quosque indubitatū, eam doctrinam, quam Ecclesia nostra palam profitentur, esse vnā illam, verā & perpetuā Ecclesiæ Catholica doctrinam, comprehensam in Prophetarum & Apostolorum libris; & eum quoque, quem sequuntur scripturæ sensum, illorum esse Doctorū, qui antiquiores & puriores sunt, ut qui Apostolos proxime subsecuti de doctrina Christiana scripsere, quorum libri etiānum supersunt, videlicet Irenæi, Basilij, Ambrosij & Augustini. Hæc Philippus istic. Qui etiam in locis communibus Vvitterbergæ exculis anno sexagesimonono, tractatu de baptismo infantium ita ait: *Quod autem baptismus infantium non sit recens mos, sed primæ & purioris Ecclesiæ testimonio cōprobatus, sequentes sententiæ ostendunt, quæ recitabo, quia non du-***

EPISTOLA

bitopios Ecclesia purioris confirmari. Et ibidem, ut habet editio quam Henrico octauo Angliæ Regi inscribit anno trigesimo sexto: Non est tutū dogma aliquod recipere, cuius prorsus nullum exstat testimonium in veteri Ecclesia. Eodem furo Calvinus homo sine dubio versutus & callidus se suaque venditat omnia. In epistola enim ad Franciscum Galliarum Regem ait: Calumniose (Catholici) nobis Patres opponunt (antiquos & melioris seculi scriptores intelligo) ac si haberent eos sua impietatis suffragatores: quorum auctoritate si dirimendum certamen esset, melior victoriæ pars, (ut modestissime etiam loquar) ad nos inclinaret. & paullo post: Nos vero adeo illos non contemnimus, ut si id presentis instituti esset, nullo negotio mihi liceat meliorem eorum partē, quæ hodie à nobis dicuntur, ipsorum suffragiis comprobare. Prædicantes quoque obscuriores, qui lumen suum potius à Philippo & Caluino, quàm, qui Germaniæ Lucifer nominari gaudet, Lutero, mutuuntur, eadem in aures imperiti vulgi ex suggesto intonāt. & qui adhuc aliquo sensu suorum Maiorum tanguntur, dum ista audiunt, boni sibi videtur viri, beati etiam, nosque suo nomine Christi veterisque Ecclesiæ exsules dicunt. Et quo quis est rudior & indoctior, eo facilius ista asserit, & asserita credit, ut homines quosdā omnino idiotas reperire liceat, qui huiusmodi errorem sibi ne exuri quidem patientur. Verum quicumque Doctorum veteris Ecclesiæ, & eorum qui hodie Papatum, quibus possunt maximis viribus oppugnant,

DEDICATORIA.

pugnant, scripta integro iudicio, absque præ-
 postero affectu, vt decet, legerint, non dubi-
 to, agnoscent, tantū ea inter se distare, quan-
 tum cœlum à terra. Nec ijdem illi Aduersarij
 nostri id dissimulant, cū Patres apertius lo-
 quuntur, quàm vt eorum sententijs ad suas
 nãnias constabiliendas possint abuti. Calui-
 num enim ita dicere memini: *Parum me mo-
 uent, quæ in veterum scriptis de Satisfactione passim
 occurrunt. Video quidem eorum nonnullos, dicam
 simpliciter, omnes fere, quorum libri exstant: aut
 hac in parte lapsos esse, aut nimis aspere & dure lo-
 cutos.* Hieronymus quoq; eidem impius est,
 quia pœnitentiam, secundam post naufragi-
 um tabulam esse dicit, ijsdē plane verbis qui-
 bus Tertullianus, Ambrosius quoque noster
 & plures alij. Sic enim ad verbum loquitur:
*Ementitum hoc sacramentum ornarunt, quo dece-
 bat elogio: secundam esse tabulam post naufragi-
 um, quia si quis vestem innocentie, in baptismo per-
 ceptam, peccando corruerit, per pœnitentiam repa-
 rare potest. Sed dictum est Hieronymi. Cuiuscum-
 que sit, quin plane impium sit, excusari nequit.* Me-
 lanchthon quoque cū alibi, tum in libro de
 auctoritate Ecclesiæ, tot nœuos, tot stipulas,
 tot vitiosas constitutiones, tam multa semi-
 na superstitionarum opinionum, grauissimos
 etiam lapsus in veterum Patrum Synodis &
 scriptis obseruauit, vt si quis ab huiusmodi ea
 purgare velit, nihil, sane non admodum mul-
 tum relicturus sit.

Atque si Aduersarijs suam cum antiquita-

EPISTOLA

te harmoniam & consensionem iactantibus ista opponamus, mox respondent, & forte nonnulli eorum ex animi sententia: sunt enim ita à suis doctoribus instructi; si non omnia, meliorem tamen partem eorum quæ profitentur, veterum suffragijs confirmari posse. Verum quis est tam expers humanitatis, qui non doleat, viros sæpe bonos, & in multis rebus alijs oculatos satis, in hac omnium maxima; salus enim omnium nostrum in ea vertitur; cæcutire. Nisi enim per meliorem partem dogmatum ea intelligant, quæ ipsis nobiscum sunt communia, cuiusmodi esse quædam nemo ignorat, & ita commode appellari posse, quamquam numero non excedat cetera, nec quisquam nostrum improbat, non minus illud falsum est, quàm alterum. Sed quæris forte, quibus imposturis & fallacijs in re tam manifesta hominum & mentes & animos præstringant. dicam breui. Edidit Philippus Melancthon Locos communes, Corpus doctrinæ; Calvinus, Institutiones doctrinæ, alij alios libros scripsere eiusdem generis speciosissimis titulis ornatos, quibus pollicentur se ea, quæ ad cognitionem vnius Dei, & quod nobis reliquit sacrosancti verbi sui, pertinent, pure & perspicue ex omni antiquitate tradituros, vt ne maximi quidem nominis Theologi, modo S. Biblia habeant, & ista etiam, desiderare amplius quid iure possint: & plerique amplius hodie nihil desiderant. Putant enim se egregie non modo profecisse, quibus Loci commu-

DEDICATORIA.

communes & Institutiones huiusmodi placent: sed de omnibus, quæ hodie in disceptationem cadunt, fidei Christianæ capitibus, confidentissime quasi ex tripode pronuntiare audent: cum tamen sæpe adeo sint imperiti & rudes, ut nesciant, an Locus Communis fuerit mas vel fœmina. Atque hoc est initium. Deinde præcipiunt Theologiæ studiosis, ne se plurium librorum Theologicorum lectione onerent, sed Plinianum illud in conspectu habeant, quod monet, Non multa legenda esse, sed multum, hoc est, interpretabor sincere, ut à lectione veterum Theologorum abstineât, donec eò in Locis communibus (ita enim Chytræus) progressi fuerint, ut quorumuis scripta, ad eam quæ illis præfigitur, normam reuocare exiliter possint. Metuunt isti boni viri, si prius adolescentes lectioni scripturarum, veterum interpretationem cõiungant, quàm animus ipsorum odio Ecclesiæ Catholicæ, & alijs affectibus occupetur, qui nihil possunt aliud quàm occęcare, futurum ut optimis quibusque ingenijs destituantur. Sed forte ais, non ea isthuc dici. quò ergo? ne incipientes librorum multitudine distrahantur. Prætexit hoc, sed falsus prætextus est. Chytræus enim, qui ita loquitur, permittit primum etiam incipientibus ut legant Locos communes, & Examen doctrinæ Philippi, eiusdem etiam Commentaria in epistolas Paulli, Lutheri item enarrationes scripturæ, quas Vitus Theodorus collegit, &

EPISTOLA

quæ præterea sunt illius commentationes. Quibus nunc multorum assensu addi poterit Colloquia mensalia Lutheri, improbo labore ab Ioanne Aurifabro in vnū volumen congesta. Inde enim Ministri verbi, loco verbi Dei, ex suggesto frequenter, suo iudicio lepidas, sed reipsa anilibus ineptiores fabellas proferunt, nonnumquam etiam scurriles, leonibus non indignas, præsertim cum virginibus persuadere cupiunt, Non esse bonum hominem esse solum. Atque hæc quidem foliorum numero, si non excedunt, æquant certe, vel Augustini, vel alius cuiuscumque scriptoris Ecclesiastici, quæ exstant hodie monumenta: & quia varia sunt, atque inter se multum pugnantia, quid aliud possunt, quam discentiū ingenia distrahere? Itaque dum adulescētes à lectione antiquorum Patrum abstractos ad suas nānias legendas studiose inuitant, non hoc agunt, quod præ se ferunt; sed longe aliud, nimirum reddere cupiūt eos ad capeffendam veritatem intēpestiuos. Veritas enim discipulos requirit humiles, pauperes spiritu, propriæ sciētix vacuos, qui iuxta Apostoli exhortationem ad sobrietatem sapiunt: contra vero is genius est librorum, quos Aduersarij nostri scripserūt, vt quicumque eos vel tantum delibauerit, modo nō sit iudicio admodum maturo, turgeat, ac, vt ille inquit, tantum nō crepet singularis cuiusdam scientiæ opinione. Cōtinuo enim ij arbitrantur se solos sapere, nos omnes & reliquum orbem

DEDICATORIA.

bem Christianū à temporibus Apostolorum
ad hæc nostra desipere.

Ceterum ne quis suspicari posset, illos tale
quid moliri, redegerunt immensâ Patrū ope-
ra in Locos communes, in breuissima com-
pendia. Illud enim tātum eorum studium es-
se solet, qui rudioribus facilē aditum ad ipsos
fontes parare cupiunt. Antonius Coruinus;
vt inscriptio habet, Augustini & Chrystosto-
mi Theologiam ex libris eorundē deprom-
tam, inque locos communes digestam edi-
dit; quemadmodū & Barpholomeus Vvest-
hemerus conciliationem, & Hermānus Bod-
dius vnionem sacrę Scripturę & Patrum; Vr-
banus Regius collationem doctrinę nouæ si-
ue religionis Romanæ ad veterem euange-
licam & apostolicam. vt inde, quæ Ecclesiæ
purioris doctrina fuisset, perspicue, qui vel-
lent, cognoscerent. Idem promittunt aucto-
res historiæ Ecclesiasticæ Illyricus, Vvigan-
dus, & Mattheus Iudex. Sed bone lesu qua fi-
de & integritate, quo candore id præstant?
Melio rem partem eorum quæ SS. Patres do-
cuerunt, vel negligunt, vel dissimulant: quod
se fecisse Coruinus in epistola nuncupatoria
Theologiæ Augustini & Chrystostomi, cuius
iam ante meminimus, non diffitetur: aut ma-
litiosè vocibus aliquot vel additis vel reserctis
corrumpunt, & à vero sensu detorquēt. quod
sibi Castalio permittit, & sui ordinis homini-
bus permittendum putat, vt ita veteres artifi-
cioso ad Ecclesiæ vtilitatem castrentur. Vnde

EPISTOLA

nihil illis facilius est quàm Maioribus nostris quiduis affingere. Philippus in Apologia Augustanæ Confessionis inuocationem Sanctorum asserit veteribus fuisse incognitã, & non nisi post tempora Gregorij Magni in Ecclesiam irreplisse. Sic ad verbum loquitur: *Citant Pontificij & Hieronymum contra Vigilantium, In hac arena, inquit, ante mille & centum annos vicit Hieronymus Vigilantium. Sic triumphant Aduersarij, quasi iam sit debellatũ. Nec vident isti asini apud Hieronymum contra Vigilantium, nullam exstare syllabam de inuocatione. Loquitur de honoribus Sanctorum non de inuocatione. Neque reliqui veteres scriptores ante Gregorium fecerunt mentionem inuocationis.* Hęc Philippus. Sed quis nescit vel leuiter etiam in veterũ lectione versatus, Philippum ista reclamante conscientia scribere? certe vel solus Ambrosius noster, qui annis ducentis Gregorium antecessit, vt huc vetustiores testes nõ arcessam, istius criminis eum apud quosuis etiam iudices conuincet: nisi Philippi defensores dicere velint illum antiquitatem Ecclesiasticã tum ne quidem vidisse, cùm Apologiã Augustanæ Confessionis meditaretur. Recte sentit, cuius sæpe memini, Aurifaber, multis esse opus illi perspicillis, qui Apologiam Augustanæ Confessionis velit puram putam cernere. immo nec quisquam puram putam cernet, etiam si omnia, quæ vsquam sunt perspicilla adhibeat. Quomodo enim hodie puram, quæ ab initio tam impudenti mendacio fuit impura?

DEDICATORIA.

ra? Atvero nihilominus quia Philippus negat veteribus cognitam fuisse inuocationem Sanctorum, quia in ipsorum Locis communibus & Institutionibus, ea de re Patrum sententiæ magno studio dissimulantur, plerique qui ab Ecclesia secessionem fecerunt, existimant nos noua, se per uetera docere. Eodem candore Duci Saxoniae Principi Electori Friderico, cum anno vigesimoprimo admodum solícite audiret; ut erat veritatis amans, suos Augustinianos Missæ sacrificium intermittere, & totius Academiæ Vvittebergenfis sententiã ea de re exquireret, Iustus Ionas, Philippus Melanchthon, Nicolaus Amstorfius, Ioannes Dulcius, qui ad hoc à ceteris erant delecti, responderunt eos recte fecisse, & omnino ita faciendũ esse, quòd Missa Pontificia recens & nupera sit, ac non nisi post Bernardi tempora annis ab hinc quadringentis, nata. Et quamquam illud minime crediderit Princeps Elector Fridericus (memorię enim à fide dignis proditum est, illum pie in sacrosancta suorum Maiorũ fide decessisse) & sanus saluus Lutheri causam non admodum probabat, quemadmodum ex ipsius litteris ad diuersos scriptis, ut in historijs est, cognosci potest: credunt tamen id hodie multi, cum nihilominus ita falsum sit, quàm quod maxime. In ceteris quoque doctrinæ Christianæ dogmatibus asserendis inquirunt non nos, sed se solos eam viam sequi, quam prisca illi fidelium Antistites præiuerunt. Vnde putantur vul-

EPISTOLA

go nihil minus agere, quàm quod agunt: suis nimirum cupiditatibus Euāgelij nomen prætexere, & titulo Euangelij, Euangelij doctrinam proijcere. Hoc fūco itaque suas exitiales nānias pluribus orbis Christiani prouincijs venditarunt. Quo viris bonis & auitæ pietatis amantibus nihil accidere potest v̄mquam grauius. Ita enim animæ multæ, quamquam sepe inficientes imprudentes, pereunt, animæ inquam, quibus Christus sanguine suo viam ad vitam patefecit.

Et quia tam in vitio est, qui facit iniuriam, quàm qui eam ab alijs, si potest, non propulsat, oportet quemq; nostrū, quacumque ratione potest, omnes suas cogitationes, omniāque studia istuc conferre, vt Aduersarij hac larua, qua callide teētī sunt, quaq; passim tam superbe se ostentant, exuantur. Laboratum est in eo à Maioribus nostris viris eruditissimis, qui & sanctissime vixerunt, strenue: testificantur id eorum libri: præstare id nostri & hodie poterunt feliciter, cū alijs rationibus multis, tum vel illa vna maxime, si singulorum Patrum de singulis fidei quæstionibus concinna methodo dispositis, sentētias quasi ac confessiones seorsim in lucem proferrent, non quidem vt Aduersarij ante, imperfectas, mācas, mutilas, frequenter etiā omnino immutatas (quod crimen legum pœniam multo ante coercere oportuit) sed perfectas, integras, vt viros bonos decet. Qua in re Reuerēdi patris Hieronymi Torrēlis Societatis

DEDICATORIA.

tatis IESV Theologi industriam & institutum merito prædicamus, qui superioribus annis ex immensis illis B. Augustini voluminibus breuem quãdam & cõpendiosam fidei Christianæ & Catholicę Cõfessionem magno labore, exacto iudicio, & quod caput est, bona fide collegit, & idcirco Augustinianã inscripsit. Excepta ea est auide & reuerenter à Catholicis omnibus, non modo Theologiæ sed & reliquarum scientiarũ studiosis, & ijs maxime quibus nec per occupationes alias otium erat, nec forte per fortunã licebat, ipsa Augustini opera versare. Nec aspernari eam poterunt Sectarij, nisi velint, quod nolunt, Augustini contemtores haberi. Ceterum quia plerique ex istius lectione deprehẽdebant, nullam aliam, quã Catholicã est, & hodie contemtim Papistica dicitur, doctrinam Augustini suffragio probari; seque breui tempore, nullo errore, paruo labore magnos in Theologia progressus facere posse: optabant vehementer esse, qui idẽ in reliquis præstarent. Quod cùm minime ignorarem, ipse enim optabam idem, & nemo ad eam rem proximis annis offerret operam suam; sumsi ego in manus D. Ambrosij Episcopi Mediolanensis opera, quæ quidem ad nostram ætatem peruenerunt, & ex ijs de omnibus fere, quę à falsis fratribus, à nobis & inter se capitali odio dissidentibus in dubium vocantur, doctrinæ Christianæ capitibus hanc fidei Confessionem, quam Ambrosianam appello, horis subseciuis

EPISTOLA

feciuis selegi. Ex multis vero hunc potissimū
 mihi deligendum putauī, cūm, vt præcepto-
 rem discipulo coniungerē; Ambrosius enim
 Augustinum, vt constat, ex Manichææ sectæ
 sordibus extractum, in ea, quam à sanctis suis
 Maioribus acceperat, fide sincere instituit, &
 eum dē salutarī aqua abluit: tum etiam quōd
 viderem hæreticos & veteres & recentes de
 nullo tam præclare ac magnifice, vt de ipso,
 loqui. Augustinus scribit Pelagium hæreti-
 cum Ambrosium sic laudasse, vt diceret: *B.*
Ambrosius Episcopus, in cuius præcipue libris Roma-
na elucet fides, scriptorum inter Latinos flos qui-
dam speciosus emittit, cuius fidem & purissimum in
scripturis sensum ne inimicus quidem ausus est re-
prehendere. Lutherus quantumuis ceteris ini-
 quus, Ambrosium tamen agnoscit virum fu-
 isse in propagāda veritate insigniter constan-
 tem, & de iustificatione impij coram Deo re-
 cte sensisse. Quod eidem etiam tribuit Me-
 lanchthon. Augustinus quoque & Hierony-
 mus, alij item Ecclesiæ Patres, illius adhuc su-
 perstitis auctoritate & sententijs hæreticos
 confutarunt. Adhæc non puto fere quem-
 quam fuisse veterum, cui Imperatores, Reges
 & Principes Christiani Catholici, plus detu-
 lerint: quemque immanissimi tyranni hostes
 fidei, dæmones quoque ipsi, qui fidelissimi
 sunt tyrannorum administri, magis formida-
 rint. Vnde in spem veni, si, quod multi & ij
 quidem boni & pij viri, per me fieri sæpenu-
 mero flagitarunt, hæc fidei Confessio in lu-
 cem

DEDICATORIA.

cem ederetur, futurum vt ea nostris hominibus esset gratissima, nec etiam ijs ingrata propter summam Ambrosij auctoritatem, qui à nobis sunt alieniores, modo veritatis amantes haberi velint, ac præiudicijs non penitus excæcati: vtrique etiam ex ea caperent fructum, qui est, mea sententia, longe maximus, nosse apud quos purioris Ecclesiæ doctrina sana & sincera hucusque asseruetur. Retinui autem vbique fere eadem capita & pronuntiata, quæ Augustiniana Confessio habet, & quòd methodus illa mihi probaretur mirum in modum, & quòd nulla alia ratione clarius apparere posset summa duorum istorum Ecclesiæ Occidentalis Antistitum, de maximis minimis dogmatibus consensio: quæ Apostolo teste veritatis certissima index est, & idcirco apud nullos alios vmquam deprehendi potuit, quàm Apostolos Apostolicosque viros. Apud hæreticos enim veteres perpetuæ & immortales fuere dissensiones, hodie etiã inter eos, vt ipsorum libri testantur, odia sunt venenata, & quod Selnecceri verbis dicere libet, contentiones ad ruinam spectantes; de vna eademque re singulis momētis variæ pugnantisque opiniones, vt his qui ab Ecclesiæ sacrosanctæ cõmunione seipsos nefario schismate præsciderunt, nihil vsquam, nisi vt cœlum vndique & vndiq; pontus appareat: nulla statio, nulla quies, nusquam tutus portus.

Ceterum Reuerendissime & Illustrissime Princeps, Domine Clementissime, cùm mecum

EPISTOLA

cum cogitarem, more institutoque Maiorum in cuius nomine, hoc quicquid est operis, auspiciato in lucem emitterem, statim mihi se Tua Reuerendissima & Illustrissima Celsitudo offerebat, & postea quem eidem anteponerem, occurrit nemo. Verebar quidē principio, dicam quod res est, ne vel importunus vel ambitiosus viderer, si ob hanc rem, tantum Principem, hoc difficillimo tēpore grauissimis Reip. curis occupatum ac pene obrutum, interpellarem: sed contra cum mihi in mentē veniret T. Celsitudinis singularis humanitas & in litterarum studiosos propensio; confidebam me veniam impetraturū, & quia aliter facere non debui, quis me non vel à suspiciōe ambitionis absoluet? Quicquid enim istius est quod in apertum proferre cupimus, (quod magnopere prædicare, vt forte non possum, sic nec debeo; vere tamen illud affirmo propositum mihi in hoc opere fuisse, qui veritatis studio tenentur, eos vt iuuarē) quicquid, in quā, istius est, quod in apertū proferre cupimus, nemo meliori iure sibi præ Tua Illustrissima Celsitudine vindicare potest. Nam cum vicina fere loca omnia bellis ciuilibus, inter quæ iacent & leges & Musæ, pietas quoque ac religio omnis; agentur, nobis, secundum Deum solius Tuæ Illustrissimæ Celsitudinis beneficio & prouidentia permittitur secure in alta pace, Deum Patrem & quem ipse misit Iesum Christum, ac, qui vtrique par est diuinitate, Spiritum sanctū, patrita & aui-

DEDICATORIA.

ta religione colere, meditari quoque ea, tum elaborare, ac in lucem emittere, quæcumque ad salutem & nostram & proximi pertinere existimamus. Quare nisi hunc laborem & omnia nostra illius esse agnoscamus, cuius prudentia singularis ac vigilantia nobis ad hæc elucubranda otium suppeditauit; ingratitude notam, & bonorum virorum reprehensionem nullo modo nobis effugere posse videmur. Huc accedit, vt ex pluribus, quas mei cõsiliij causas hæbeo, vnam etiam, & quæ inter eas præcipua est, commemorem, quòd Ambrosiana Confessio quasi fato; liceat ita loqui, T. I. C. debeatur. Cùm enim ante annos plus minus decem Augustiniana Confessio omni virtutum laude Illustrissimi Principis, Episcopi Cardinalis Albanensis & Augustani; cuius nunc memoria in benedictione est, nomini inscripta publicaretur feliciter; Ambrosiana eundem Patronum sibi optauit, vel nullum alium, quàm qui illi esset simillimus. Quia in re T. I. C. cedit nemini. Si enim spectemus sanguinis coniunctionem, quæ, si quid aliud, homines quàm maxime inter se similes efficit, inter eos, qui quidè in terris hodie viuunt, nullus illi est propinquior. Fuit enim I. C. T. natura patruus, amore autem & affectu; quia ab ineunte ætate indoles summa quæque pollicebatur; plus quàm pater. Si dignitatis ratio habeatur, eam Illustrissima Tua Celsitudo sustinet tantam, quæ in Romano Imperio vt summæ proxima est,
ita

EPISTOLA

ita sua maiestate homines maleuolos à studio detrectandi, ad quod ineptissimi quique maxime propendent, deterrere potest. Quid? an non & I. C. T. tanti herois pietatem & religionem, ceterasque virtutes, quæ illi immortalẽ gloriam pepererunt, magno studio feliciter æmuletur? Fidem ille priscam veram & Catholicam infans cum lacte nutricis imbibit, nec eam adolescens deseruit, sed per omnẽ ætatem ad supremum vsque vitæ spiritum constantissime retinuit. Postquam ad Ecclesiæ & Reip. gubernacula Deo hominibusque consentientibus vocatus fuit, non putauit sibi satis esse, si veram ipse pietatem coleret; sed, vt eam quoque colerent, in eaq; acquiescerent, quotquot ipsius fidei concrediti erant, quacumque potuit ratione efficere conabatur: cum, quod sciret Deum seuerissime admodum de manu speculatoris quamtumuis magni (pusillum enim & magnum æque iudicabit Deus) eorum sanguinem exacturum, qui illius dissimulatione vel negligentia pereunt, vbi venerit dies tubæ & clangoris: tum maxime quod paterno animo, & innata quadam propensione nihil æque ac suorum salutẽ desideraret. Ad eam rem Dilingæ Academiam magnis sumptibus instituit. Viros pios & doctos istuc amplissimis stipendijs accersuit; quos præterea in honore summo ac pretio habuit. Populo tales semper præficere studuit, qui Christum prædicarent strenue exemplo simul & verbo, moribus iuxta ac sermonibus.

DEDICATORIA.

nibus. Atque ab hac pia cogitatione nullis laboribus, nullis impensis, nullis etiam periculis passus est se deterreri. Pacem vt & iustitiam religiosissime coluit. quæ enim ipse fuerit sollicitudo cum superioribus annis Germania horribilibus aliquot bellis inuolueretur, vt quàm minimum effunderetur sanguinis, & paci quæ nihil haberet infidiarum & diuinæ voluntati minime repugnaret, consulere-
 tur; dicerem, si existimarem quemquæ esse, qui ignoraret. Atque vt finem faciam, iam inde ab eo tempore, quo Reip. præesse cœpit, ita vitam instituit, vt simul & boni Principis & Episcopi ideam; quâ humanam conditio patitur; conaretur exprimere. Eamdem mentem T. I. C. Deum Opt. Max. indidisse norunt, quotquot in ipsius Archiepiscopatu degunt, & inde qui ex his veram doctrinam amant, & à Deo ardentissimis votis concordiam, horumque dissidiorum finem efflagitant, tantam capiunt lætitiâ, vt ex nulla re possint maiorem. Fidem enim & religionem in qua nata, alta, educataque est, retinet Illustrissima Tua Celsitudo tenacissime, & vt sancta inuiolataque à subditis omnibus seruetur, longissimeque spargatur; id vero optat frequenter, & vt fiat incumbit sedulo. Mox vt ad istam dignitatē, quam nunc sustinet, Illustrissima Celsitudo Tua diuinitus vocata esset, dandam sibi putauit operam, vt nos, qui Ecclesiæ ministri haberi & esse cupimus, vitam nostram Euangelicæ doctrinæ conformare-

d mus,

EPISTOLA

mus, moresque nostros iuxta præscriptum fa-
 crorum Canonum, & sanctionum veterum
 taque recentium Archiepiscoporum provin-
 ciæ Coloniensis moderaremur, ne plerique
 effemus Canonici irregulares. quo ut nihil est
 absurdius dictu, sic nec factu. Animaduertit
 siquidem Illustrissima Tua Celsitudo pro sua
 singulari sapientia, nec integritatem religi-
 onis Christianæ conseruari, nec exitiosas &
 prauas Nouatorum opiniones aboleri; nec
 etiam ornamēta tum prælidia ordinis nostri,
 quæ amisimus nostra culpa, & nobiscum reli-
 gio Christiana recuperari; nec demum mo-
 res imperiti vulgi corrigi posse, nisi qui Ec-
 clesijs moderandis præfecti essent, tam vita
 quàm lingua, factis iuxta & dictis, quæ Catho-
 lica dogmata, qui Catholici ritus sint, expri-
 merent. Reduci quidem possunt & reducun-
 tur etiam errantes in viam veritatis, senten-
 tiji diuinæ doctrinæ, fateor; nō enim ex mo-
 ribus fidem præcisè æstimandam volo: id si
 facerem, facerem continuo omnes peccato-
 res infideles, quo nihil à vero est magis alic-
 num: tamen nec hoc diffiteri possum, reduci
 facilius, si eos, quos præeuntes sequi debent,
 videāt moribus præstare, quod ab alijs requi-
 runt. Vix enim alio loco haberi possunt, qui
 secus viuunt ac docēt, quàm histriones & com-
 mædi, qui scenæ inseruire norunt. Monebat
 igitur prudenter nec grauitus minus Tua Il-
 lustrissima Celsitudo omnium Collegiorum,
 qui ipsi subsunt, præfectos, ut suæ fidei con-
 creditos

DEDICATORIA.

ereditos quibuscumque possent rationibus inuitarent, cogere etiam, vt repressis libidinibus, nefarijs cupiditatibus alijs elisis, nequitia instrumentis expulsis, animo à corporis contagio longissime seuocato, innocetia, castitatis, moderationis, humilitatis, beneficentia aliarumque virtutum exempla se praestarent. Cui admonitioni vtinam acquieuissemus nos iam pridem, vel hodie acquiesceremus, & nobiscum sua sponte, quotquot sunt in Germania Ecclesiastici ordinis viri, vel ea esset praesidium voluntas & cum voluntate facultas, vt etiam reluctantes istuc; via enim virtutis ardua & difficilis est; si non ducere, trahere tamen possent, proculdubio quem in suis litteris T. I. C. effingebat Reip. statum, quemque; nemo est qui non optet, videremus, florentem nimirum, vt sublatis quae vsquam latent, etiam inter propinquissimos, discidijs, & quae discidiorum semina sunt, opinionum varietatibus dissipatis & extinctis, augustissimum illud Iesu Christi nomen, vno ore, iisdem ritibus tanta quanta vniquam patrum memoria, animorum consensione, colere, venerari, inuocare, ac in illo ipso solo omnem spem salutis nostrae collocatam habere possemus. Qui quidem finis esset pacis toties superioribus annis optatae, & nunc proxime per Reuerendissimos & Illustrissimos Archiepiscopos Electores, ceterosque Principes iussu S. Caesare & Maiestatis, omnibus ijs rationibus, quae ab hominibus cogitari potuerunt singulari stu-

EPISTOLA

dio, magno iudicio, maximis sumtibus iri-
 tas ac conciliatas: sed, cuius quem optaba-
 mus successum videre nondum licuerit. Cu-
 ius equidem rei nullam aliam rationem red-
 dere possumus, quàm quòd Deus & nostris
 & populi peccatis ita offensus sit, vt pacè con-
 cordiamque largiri nec velit nec salua iustitia
 possit, etiamsi Moyses, Samuel, Noe, Daniel
 & Iob, vt apud Hieremiam & Ezechielem
 Dominus ipse ait, in medio nostrum pro no-
 bis starent; nisi prius seria vitæ morumque
 emendatione illum nobis conciliemus. Nam
 & Apostolus Paullus suis Philippensibus affli-
 ctis pollicetur Deum pacis ipsis adfuturum,
 tum quando meditarentur & agerent, quæ
 ab ipsis Apostolis accepissent, audissent, vi-
 didissent, hoc est, pudica, casta, sancta, impol-
 lura, vno verbo, quæ ad Dei & proximi cari-
 tatem faciunt. Nulla itaque alia re magis T.
 I. C. suum erga Orthodoxam religionē stu-
 dium & zelum declarare potuit, nec poterit
 vquam, quàm quòd Ecclesiæ suæ ministros
 ad vitæ innocentiam integritatemque horta-
 retur. Nunc si ceteras dotes, quibus I. T. C.
 ab eodem Deo cum primis ornata est, pru-
 dentiam, in rebus agendis dexteritatē, mul-
 tarum linguarum cognitionem, eloquentiã,
 quæ illi sunt cum carissimo patruo, multisque
 alijs, quos antiquissima familia Vvaldbur-
 gensis & Trucesia dedit heroibus, commu-
 nes, & maxime cum eo, cuius T. C. nomen
 refert, & cum nomine ingenium, qui ante
 an-

DEDICATORIA.

annos mille ducentos & eo amplius, vt memorie proditum est, imperante D. Constantino Magno, & Rumulo Sueuiæ Duce, vestram familiam maxime illustrem fecit: si, inquam, eas virtutes recensere vellem, in immensum hæc nostra epistola excresceret. Nihil itaque de ijs amplius. Ambrosianæ Confessioni sufficit I. C. T. animus ad veram religionem propagandâ & illius cultores iuandos propensissimus. quem ego si minus pro sua dignitate prædicare valeam: attamen pro mea virili summis laudibus, dum viuo, celebrare non desinâ. Quod restat, Deum Opt. Max. precabor, vt Reuerendissimam & Illustrissimâ Tuam Celsitudinem ad multos annos saluam, incolumem & florentem tueatur: quo Reip. Christianæ hoc tempore, si vniquam alias, & hostium insidijs, calliditate, furore, crudelitate; & suorum etiam ciuium supina desidia corruptisque moribus affecte, percussæ, ac tantû non prostratæ, summis viribus quàm diutissime rectissimeque subuenire, & simul hunc nostrum laborem omniaque studia nostra suo patrocinio tueri, fouere ac defendere & velit & possit. Ex Cæsaris Insula anno post Ch. natum cl. l. l. lxxx. iiii. Idus Augusti.

T. Reuerendis.^{mz} & Illust. Celsit.^{nis}

Subiectissimus

Ioannes Nopelius.